



सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र, जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, र राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च नेपालले फेब्रुअरी २०१९ (१८ माघ - १८ फाल्गुण, २०७५) महिनामा गरेको गतिविधिहरूको संक्षिप्त अपडेट यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ ।

संयुक्त पुर्जा बनाउने थपिएः

यस महिना गोरखामा ४, धादिङमा ८, सिन्धुपाल्चोकमा ११, ओखलढुङ्गामा ३ र मकवानपुरमा १० गरी जम्मा ३६ जोडीले संयुक्त पुर्जा निर्माण गरी १.६४ हेक्टर जमिनमा समान हक कायम गरेका छन् । संयुक्त पूर्जा निर्माणका लागि जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च तथा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रले निरन्तर छलफल तथा अभियान गरिरहेको छ ।



धुम्थाड विम्बु, सिन्धुपाल्चोकका बासिन्दाहरु संयुक्त लालपुर्जा सहित सामूहिक फोटो खिचाउँदै

भूमि समस्या समाधानका लागि मागपत्र पेश

जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, रसुवाले जिल्लामा भूमिमा रहेका विवामान समस्या समाधान गर्न अनुरोध गर्दै २०७५ माघ २३ जिल्ला प्रशासन कार्यालय रसुवाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी कृष्ण पौडेलमार्फत प्रधानमन्त्री र प्रदेश नं. ३ का मुख्यमन्त्रीलाई माग पत्र बुझाएको छ। यसैगरी सोही कार्यक्रममा रसुवा जिल्लाको सन्दर्भमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीको हैसियतबाट गर्न सकिने सहजीकरण तथा निर्देशनात्मक कार्यको माग गर्दै छुटौ ज्ञापन पत्र तयार गरी पेश गरिएको छ। प्रधानमन्त्री, मुख्य

मन्त्री र प्रमुख जिल्ला अधिकारीको लागि तयार गरिएको तीन बटै माग पत्र जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका अध्यक्ष टंकलबहादुर नगरकोटीले हस्तान्तरण गर्नुभयो।

ज्ञापन पत्र बुझ्दै प्रमुख जिल्ला अधिकारी कृष्ण पौडेलले भूमि अधिकार मञ्चले उठाएको माग सम्बोधनको लागि आफूले सक्दो सहजीकरण गर्ने तथा मातहतको कार्यालयलाई निर्देशन जारी गर्ने बताउनुभयो। उहाँले भन्नुभयो, “भोलि तै म सम्माननीय प्रधानमन्त्री र मुख्यमन्त्रीज्युलाई माग पत्र प्रेसित गर्नेछु र जिल्ला तहमा गर्न सकिने कार्यहरू सम्बन्धित कार्यालयहरूलाई पत्र लेखी प्रभावकारी परिणाम त्याउने गरी भूमि अधिकार मञ्चले उठाएको मागको सम्बोधन गर्न पहल लिने प्रतिवद्ता व्यक्त गर्दछु।” कार्यक्रममा विर्ता समस्या र भूमि अधिकार मञ्चको सङ्घर्षको इतिहासबाटे जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका पूर्व अध्यक्ष एवम् जिल्ला समन्वय समिति रसुवाका सदस्य चित्रकुमारी न्यौपानेले प्रकाश पार्नुभएको थियो।

जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चको संयोजनमा सम्पन्न माग पत्र तथा ज्ञापन पत्र पेश कार्यक्रममा विर्ता पीडित किसान, गुठी पीडित किसान, भूमिहीन सुकूम्बासी परिवारका प्रतिनिधिसहित ५३ (२० महिला, ३३ पुरुष, ३ दलित, १८ ब्राह्मण/क्षेत्री र ३२ जनजाति) सहभागिता थियो।



रसुवा जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी कृष्ण पौडेललाई माग पत्र पेश गर्दै जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका अध्यक्ष टंकलबहादर नगरकोटी।



ज्ञापन पत्र पेश कार्यक्रम पश्चात सामुहिक तस्वीर खिचाउँदै सहभागी

राष्ट्रिय हरवाचरवा अधिकार मञ्चद्वारा माग पत्र पेश

राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्चले प्रदेश नं २ का माननीय भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्री शैलन्द्र प्रसाद साहलाई हरवा चरवाको मुक्ति र ऋण मिनाहा सहित २०७५ फागुन ४ गते ५ बुँदे माग पत्र पेश गरेको छ। राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्चका अध्यक्ष दर्शन मण्डल, सचिव लागेन्द्र सदा लगायतको टिमले उक्त माग पत्र पेश गरेको हो।

माग पत्र बुझ्ने क्रममा माननीय मन्त्रीले हरवा चरवाको माग सम्बोधनका लागि आफू सकारात्मक रहेको कुरा बताउनुभयो। उहाँले हरवा चरवाको सवाल सम्बोधनका लागि यस सवालमा काम गर्ने संघसंस्थाहरु र मन्त्रालयबीच छलफलको आयोजना गर्ने कुरा राख्नुभयो। उहाँले प्रदेश नं. २ मा रहेका हरवा चरवा समुदायको उत्थान र प्रगतीका लागि प्रदेश सरकार सँधै तत्पर रहेको बताउनुभयो। उहाँले तथ्याङ्कका आधारमा हरवा चरवाको अवस्था वर्गिकरण, परिचयपत्र र त्यसका आधारमा सेवा सुविधा र रोजगारीको योजना बनाउन सजिलो हुने कुरा राख्नुभयो। उहाँले भन्नुभयो “माग पत्रमा आवास र खेतीका लागि जमिनको माग गरिएको छ। यसका लागि भूमिसम्बन्धी यकिन तथ्याङ्क प्रदेश सरकारसँग हुन जरुरी छ। भूमि तथा गुठी ऐन प्रदेश सभाले पारित भए पछिमात्र प्रदेश सरकारले यस विषयमा थप कार्य गर्न सक्छ। हरवा चरवा लगायत भूमिहीनहरु बसिरहेको ऐलानी जमिन दर्ता गरी स्वामित्व दिन प्रदेश सरकार तयार छ। यसका लागि सबै सरोकारवाला एकै ठाउँमा बसेर अन्तरकिया कार्यक्रम आयोजना गर्नुपर्छ।”

यस्तै कार्यक्रममा द फिडम फण्डका प्रतिनिधि बालाराम भट्टराईले प्रदेश सरकारलाई हरवा चरवा मुक्तिको अभियान र तथ्याङ्क सङ्कलनको कार्यमा द फिडम फण्डले सकेको प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्न तत्पर रहेको बताउनुभयो। राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्चका अध्यक्ष, दर्शन मण्डलले हरवा चरवाको जीवन धेरै पुस्तादेखि हरवाई चरवाई गरेरै वितेको उल्लेख गर्दै भन्नुभयो, “ऐलानी र खोला किनारमा सबैको बास छ, जमिनको नाममा केहि छैन। स्थानीय सरकारले विकासको नाममा बसिरहेको जग्गाबाट पनि उठिबास गर्न खोज्दैछ। गिरहतबाट लिएको ऋणले पछिल्लो पुस्ताको जीवन पनि अन्धकारमा बित्ते अवस्था आएको छ। यहि प्रदेश सकारकै पालामा मुक्तिको घोषणा गरी पुर्नस्थापनाको कार्यक्रम त्याओस भन्ने हाम्रो माग रहेको छ।”

माग पत्र पेश कार्यक्रममा जिल्ला तथा राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्च, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च, धनुषा जिल्लाका दलित समाज उत्थानशील नेपाल, र सामुदायिक सुधार केन्द्रका प्रतिनिधिसहित १४ (म-३) जनाको सहभागिता थियो।



प्रदेश २ का माननीय भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्री शैलन्द्र प्रसाद साहलाई माग पत्र हस्तान्तरण गर्दै हरवाचरवा मञ्चका पदाधिकारीहरु

वकालतीय सीप तथा नेतृत्व विकास तालिम सम्पन्न

हरवा चरवा बधुवा श्रम प्रथा हो । नेपालको संविधान र कानूनले यस प्रथालाई अमानवीय भनेको छ । तर अहिलेसम्म पनि पूर्वी तराईका केही जिल्लाहरूमा हरवा चरवा प्रथा कायम नै छ । हरवा चरवाहरूको मुक्तिका लागि हरवाचरवा मञ्च रणनीतिक रूपमा क्षमतापूर्ण र बलियो हुन जरुरी छ । यसै सन्दर्भमा राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्चका र जिल्ला हरवा चरवा अधिकार मञ्चका सदस्यहरूको वकालतीय सीप र नेतृत्व विकास गर्ने उद्देश्यले मिति २०७५ फालाउं १ र २ गते सिरहामा वकालतीय सीप तथा नेतृत्व विकास तालिम सम्पन्न भयो ।

तालिममा मञ्चका सदस्यहरूलाई अगूवा र अगूवाईका गुणहरू, नेतृत्व गर्ने सीप र शैलीको विकास तथा मुक्तिका लागि सामाजिक आन्दोलनको भूमिका जस्ता विषयहरू प्रस्तुती भयो । यस्तै कानूनी विषयमा राष्ट्रिय मञ्चका सदस्यहरू क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि बधुँवा प्रथा सम्बन्धित संविधान, राष्ट्रिय नीति, ऐन तथा कानूनी प्रावधान सम्बन्धी जानकारी गराइएको थियो । तालिम समापन कार्यक्रममा आफ्ना भनाई राख्दै राष्ट्रिय हरवा चरवा अधिकार मञ्चकी कोषाध्यक्ष राजवती मण्डलले भन्नुभयो “तीन वर्ष भन्दा बढी भयो यो मञ्चमा लागेको तर आज सम्म यस्तो तालिम मैते पाएकी थिएन । समुदायमा प्रत्येक महिना हुने बैठकहरू बचत सङ्कलनमा नै सीमित हुन्यो । अरुलाई दिन हामी आफैँ भित्र केहि थिएन । यो तालिमले अगूवा हुन सिकायो । कानूनी अधिकार बारे जानकारी भयो । अबको बैठकमा सबै सदस्यहरूलाई पनि सिकेको कुरा बाँझ्छ ।”

अन्य सामाजिक आन्दोलनमा भै हरवा चरवा आन्दोलनमा पनि मिडिया परिचालनलाई आन्दोलनको पनि सबल पक्ष बनाउनका लागि तालिममा योजना समेत तयार गरिएको थियो । यसैगरी तालिममा हाल हरवा चरवा मञ्चको हालको सांगठनिक संरचनाको समीक्षा गरियो । सोही समीक्षाको आधारमा हरवा चरवा अधिकार मञ्चको आगामी संगठन निर्माण तथा सुदृढीकरण योजना समेत तालिममा नै तयार भएको थियो । तालिममा राष्ट्रिय र जिल्ला हरवा चरवा मञ्च, जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, सप्तरी, आत्मनिर्भर केन्द्र, फिडम फण्डका प्रतिनिधि सहित पाँच जिल्लाका ३२ जना (१४ महिला) को सहभागिता थियो ।



वकालतीय सीप तथा नेतृत्व विकास तालिम तस्वीरमा

विस्थापितद्वारा पुनर्स्थापनाका लागि जग्गा खरिद

यस महिना विस्थापित पुनर्स्थापनाका प्रयास अन्तर्गत गोरखामा १४, धादिङमा ९ सिन्धुपाल्चोकमा १४, ओखलढुङ्गामा ३, मकवानपुरमा १० चितवनमा ४ र सिन्धुलीमा १ गरी जम्मा ५० विस्थापित तथा जोखिमयुक्त क्षेत्रका परिवारले सुरक्षित स्थानमा २.८२ हेक्टर जग्गा खरिद गरेका छन्। जग्गा खोजी, निवेदन तथा सिफारीश पत्र तयारी र जग्गा दर्ता गराउनको लागि जिल्ला तथा स्थानीय तहमा समन्वय तथा सहजीकरणमा आत्मनिर्भर केन्द्रको टिमले सहयोग गरेको थियो।



कैलाश गाउँपालिका मकवानपुर विस्थापित तथा जोखिमयुक्त क्षेत्रका लाभग्राहीहरु जग्गा
दर्ता प्रक्रियामा सामेल हुँदै

प्रदेश स्तरीय मञ्च गठन

सुदूरपश्चिम प्रदेशमा प्रदेश स्तरीय भूमि अधिकार मञ्च गठन भएको छ। महेश वडको अध्यक्षतामा बनेको प्रदेश मञ्चमा ११ सदस्यीय कार्यसमितिको चयन भयो। तीन महिला सम्मेलित मञ्चले प्रदेशमा रहेको भूमि सवालको विषयमा आगामी राष्ट्रिय सम्मेलनमा प्रस्तुतीकरण गर्ने योजना समेत तयार गर्नुभएको थियो।

सुदूरपश्चिम प्रदेश स्तरीय भूमि अधिकार मञ्चका
नवनिवाचित पदाधिकारी तथा सदस्यहरु सपथ ग्रहण
गर्दै



तथ्याङ्क छुट मुक्त हलियाहरुको अवस्था बारे सामूहिक छलफल कार्यक्रम

२०७५ साल भद्रौ २१ गते हलिया मुक्तिको घोषणा गरियो । कानुनतः हलिया मूक्त भएको ठ्याकै १ दशक वित्तिसक्यो । तर सुदूर तथा कर्णाली प्रदेशका पूर्वहलिया परिवारको दैनिक जीवन हेर्दा हलिया मुक्ति पछिको पुनर्स्थापनाको हलियाहरुका लागि कहिले हासिल हुननसक्ने अवस्था देखिएको छ । यहि सवालमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न छुट भएका हलियाहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने उद्देश्यले २०७५ माघ २८ गते आत्मनिर्भर केन्द्र, जनमुखी भूमि शासनकालागि राष्ट्रिय संलग्नता रणनीति, भूमि शासन कार्य समूह, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च र राष्ट्रिय दलित नेटवर्कको संयुक्त आयोजनामा तथ्याङ्कमा नाम छुट मुक्त हलियाहरुको अवस्था बारे सामूहिक छलफल कार्यक्रम बैतडी जिल्लाको दशचन्द्र नगरपालिकाको सभाहलमा सम्पन्न भयो । उक्त कार्यक्रममा जिल्ला समन्वय समिति संयोजक, स्थानीय सरकारका प्रमुखहरु, वडा अध्यक्षहरु, अधिकारकर्मी, र मुक्त हलियाहरु गरी जम्मा ५० जनाको सहभागिता थियो ।

छलफलमा सहभागी मुक्त हलियाका परिवारका सदस्यहरुले आफ्ना दैनिक समस्या सुनाउनु भएको थियो । भूमिहिनता र गरिबीको समस्या समाधान हुने आशाले यस्तो कार्यक्रममा सहभागी भएको उहाँहरुको धारणा थियो । पीडितहरुका समस्याहरु सुनिसके पछि उपस्थित सरकारी प्रतिनीधिहरुले आफ्नो बोल्ने पालोमा समस्याप्रति ध्यानाकर्षण भएको र समस्या समाधानकालागि आ-आफ्नो तहबाट आवश्यक पहलगर्ने प्रतिबद्धता पालैपालो जाहेर गर्नुभएको थियो । तर पटकपटक तथ्याङ्क संकलन गर्दा पनि हलियाको लिष्टमा छुटेका र अब छुटहलिया दर्ता तथा प्रमाणिकरण गर्न नमिल्ने भनी सरकारले आफ्नो समास्या प्रति चासो नदिएको सरोकारवालाहरुको भनाइ रहेको थियो ।



सामूहिक छलफल कार्यक्रममा सहभागी जिल्ला तथा स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरु

प्रदेश स्तरीय भूमि सवाल र समाधान विषयक छलफल :

भूमि व्यवस्था, कृषि सहकारी मन्त्रालय, कर्णाली तथा सुदुरपश्चिम प्रदेश सरकार, सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च, नेपाल र यूएन ह्याविट्याटको संयुक्त आयोजनामा प्रदेश स्तरीय विद्यमान भूमि सम्बन्धी समस्या र त्यसका असरहरुबारे सरोकारवालाहरु माझ जानकारी गराउने उद्देश्यले फागुन ३ मा कर्णाली प्रदेशको राजधानी सुखेत र फागुन ५ मा सुदुरपश्चिम प्रदेशको राजधानी धनगढीमा प्रदेश स्तरीय भूमि सवाल र समाधान विषयक छलफल कार्यक्रमको आयोजना भयो । छलफलमा कर्णाली प्रदेशका माननीय भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्री बिमला के.सी, सुदुरपश्चिम प्रदेशका माननीय भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्री बिनिता चौधरी सहित केन्द्रीय भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका प्रतिनिधि, जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका सदस्य, र अन्य संस्थाका प्रतिनिधि गरी जम्मा १२० जनाको सहभागिता थियो ।

कार्यक्रममा उद्देश्यमा आधारीत भूमि प्रशासन रणनीति सम्बन्धी अभिमुखिकरण, भूमि व्यवस्था, सहकारी एं गरिबी निवारण मन्त्रालयले हाल तर्जुमा गरिरहेको नीति, ऐन सम्बन्धमा जानकारी प्रदान गर्ने र भूमि सुधारका लागि आवश्यक नीति, कानून र भूउपयोग योजनाको मार्ग चित्र सम्बन्धी विज्ञहरुद्वारा प्रस्तुती भयो ।



जनमूखी भूमि सुधार सम्बन्धी प्रस्तुतीकरण गर्दै आत्मनिर्भर केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक जगत देउजा ।

छलफलमा भूमि व्यवस्था, सहकारी र गरिबी निवारण मन्त्रालयका सहसचिव जनकराज जोशीले ३५० स्थानीय

तहको भू-उपयोग नक्शा तयार गरिसकेको र भू-उपयोग योजना तयारी चरणमा रहेको कुरा जानकारी दिनुभयो । उहाँले भन्नुभयो “स्थानीय तहको कानून निर्माण प्रक्रिया जटिल छ । प्रदेश र केन्द्रको कानुनसँग स्थानीय तहले निर्माण गरेको कानून बाभिनुहुन्न । तीनै तहको कानून जनतालाई सहजहुने किसिमले निर्माण हुनुपर्दछ । यस प्रक्रियालाई सहभागितामूलक तबरले विकास गर्न जरुरी छ । भूमिसम्बन्धी प्रशासनिक कार्य अझै पनि स्थानीय र प्रदेशिक सरकारको मातहत नआउनु भूमि सुधारको प्रमुख समस्या हो । सबै जनाको प्रयासले मात्र हामी समतामूलक जनमूखी भूमिसुधारको ल्याउन सक्छौं ।”

यस्तै छलफलमा जनमूखी भूमि सुधारसम्बन्धी प्रस्तुती गर्दै आत्मनिर्भर केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक जगत देउजाले सबै जमिन जोत्तेलाई जमिनको हक र सबै नेपालीको सुरक्षित अवास तथा कृषि जन्य रोजगारीको हक नेपाल सरकारले सुनिश्चित गर्न सकेमात्र असल रूपमा जनमूखी भूमि सुधार हुने कुरा बताउनुभयो । उहाँले समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको नारा साँच्चकै जनस्तरमा पुऱ्याउनका लागि नीति तर्जुमा प्रक्रिया केन्द्रमा मात्र सीमित नभई, स्थानीयको आवश्यकता र सल्लाह अनुसार प्रदेश स्तरबाटै निर्माण हुनुपर्ने कुरामा जोड दिनुभयो ।

छलफलमा सुदुरपश्चिम प्रदेशका माननीय भूमि व्यस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्री बिनिता चौधरीले केन्द्र स्तरबाट नै भूमिसम्बन्धी स्पष्ट कानुन र निर्देशिका निर्माण नभएकाले प्रदेशिक स्तरमा जनताको अपेक्षा अनुरूप कार्यगर्न नसकेको कुरा औल्याउनु भयो । उहाँले भन्नुभयो “भूमिसम्बन्धी कुनै पनि प्राशसनिक अंग, विभाग वा कार्यालयहरु प्रदेश मातहत आएका छैनन् । स्थानीय तहबाट धेरै दबाव आईरहेको परिस्थितीमा केन्द्रबाट स्पष्ट रूपमा अधिकारको सूची प्रदान गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता हो । भूमि सुदुरपश्चिम प्रदेशको मूल समस्या हो । प्रदेशको कुल जनसंख्या मध्ये ७७.४ प्रतिशत भूमिहीन छन् । जनमूखी भूमि सुधार यहि समस्या समाधानका लागि प्रमूख उपाय हुनसक्दछ । भूमि सुधारको मूल आशय हामीले बुझेका छौं र यसैसम्बन्धी कार्य गर्दै जानेछौं ।”

शान्ति संस्कृति तालिम सम्पन्न :

जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, रसुवा र सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रको संयोजनमा भूमिघर कालिकास्थानमा फागुन १२ देखि १४ सम्म ३ दिने शान्ति संस्कृति निर्माण तालिम सञ्चालन भयो । जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, रसुवाको कालिकास्थान स्थित भूमिघरमा भएको तालिममा जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका पदाधिकारी, अगुवा र सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र फिल्ड कार्यालय रसुवामा कार्यरत टिमसमेत गरी २२ जनाको सहभागिता थियो । तालिममा मञ्चका सदस्यहरूलाई आफू आफ्नो परिवार, समुदाय, र कार्यक्षेत्रमा समेत कसरी शान्ति संस्कृति निर्माणको अभ्यास गर्न सकिन्छ, र यसबाट प्राप्त सिकाई कसरी अरुलाई बाँड्न सकिन्छ भन्ने विषयमा अभ्यास गराइएको थियो ।



शान्ति संस्कृतितालिमको सहजीकरण गर्दै आत्मनिर्भर केन्द्रका अभियान व्यवस्थापक कल्पना कार्की ।

अनुसुचीहरू : सफलताको कथा

नयाँ घरमा खुसी र सुरक्षित छौं।

रसुवा जिल्लाका थुमन निवासी खम्बा तामाड ४० वर्षका छन् । सानैमा आमा बाबु गुमाएका खम्बा, बाल्यकालदेखी नै जीविका धान्नका लागी थिए । खम्बा भन्छन् “जग्गाको नाममा २ रोपनी पाखोबारी थियो । अरु छिमेकीहरुको पनि ५/६ रोपनी जग्गामा अधियां कमाउने गर्थे । त्यही पाखो बारीमा पनि परिवार ठूलो भएर बल्ल बल्ल क्रृष्ण काँडेर घर बनाएका थिएँ । ऋण पनि तिर्न नभ्याउँदै भूकम्पले घर भत्कायो । उनी भन्छन्, “३ वर्ष पनि राम्रो सँग नयाँ घरमा बस्न पाएनौं । । गोठ भत्कियो । भएको एउटो बाखो पनि मयो । जब गाउँभन्दा माथि र तलबाट पहिरो गएर जमिन चिरा पर्न थाल्यो । भएको आफ्नो जमिन पनि छोड्नुपर्यो । परिवारलाई कहाँ राख्ने के गर्ने भनेर ठुलै समस्या आईलाग्यो ।”



यही समयमा आत्मनिर्भर केन्द्रले रसुवा जिल्लामा दिगो समाधान कार्यक्रम अन्तर्गत भौर्गभिक अध्ययनको कार्य सुरु गन्यो । प्राधिकरणको समन्वयमा गरिको अध्ययनमा खम्बा तामाड लगायत थुमनका १३ परिवारको अध्ययन भयो । यी सबै परिवार जोखिमयुक्त वस्ती स्थान्तरणका लाभग्राहीमा परे । तामाड्गाले ५ आना जग्गा खरिद गरी घर समेत निर्माण गरिसकेका छन् । खम्बा तामाड्ग लगायत अन्य ८ घरले आत्मनिर्भर केन्द्रकै सहयोग र सहजीकरणबाट थुमन ८ देश्या भन्ने गाउँमा जग्गा खरिद गरेका छन् । अस्थायी घरमा बस्दाको क्षण समिक्षादै खम्बा थप्छन् “ पुरानो ठाउँमा बस्दा आफु काम गर्न विभिन्न ठाउँ हिँडिरहनुपर्ने, श्रीमती, छोराछोरी र गाउँलेहरुलाई पहिरोले बगाउने हो की ? अकालमै मर्नुपर्छ की भन्ने डर लागीरहन्थ्यो । भुकम्प गएको ३ वर्षसम्म त त्यहि डरमा बसियो । अब त ढुक्क भयो । नयाँ घरमा बस्न पर्दा धेरै नै खुसी लागेको छ । नयाँ जग्गा किन्न पायो, घर पनि बनायो । मलाई त आफ्नो मात्र भन्दा पनि सबै साथीहरुको काम कसरी गर्ने भन्ने चिन्ता थियो । संस्थाको सहयोगले गर्दा सबैको जग्गा किन्ने काम पनि एकैपटक सकियो । घर बनाउँन पनि अर्मपर्म गरेर सबै मिलेर सँगै बनायौं । गाउँलेहरु पनि मसंग खुसी छन् । त्यसैले म त भने धेरै खुसी छु ।”

सरकारी प्रावधान अनुरूप सबै जोखिमयुक्त वस्ती स्थान्तरणका लाभग्राहीहरुले संयुक्त लालपुर्जा निर्माण गर्नुपर्छ । यसै क्रममा खम्बा तामाड्ग र श्रीमती फुर्पुडोल्मोको पनि संयुक्त लालपुर्जा निर्माण भयो । लालपुर्जा पाएको क्षण समिक्षादै फुर्पुडोल्मो भन्छन् “जग्गाको पुर्जा हामी दुवैको संयुक्त नाममा पास भयो । भुकम्पले धेरै क्षति त गन्यो । तर संयुक्त पुर्जाले त्यसमा थोरै भए पनि मलम लगाएको छ । घर बनाए वापतको ३ लाख रुपियां पनि पाईसक्यो । अलिअलि ऋण लागेको छ, अब श्रीमान श्रीमति मिलेर तिरौला भन्ने सोच छ ।”

सुरक्षित घरले ल्याएको खुशी

पाँचपोखरी थाड्पाल गाउँउपालिका-३, भोताङ्की ६० वर्षिय मीनाकुमारी तामाङ एकल महिला हुन् । उनले २०७२ बैशाखमा आएको भुकम्पका कारण आफुसँग भएको सबै जीविका र स्रोत गुमाईन् । उनी भन्छन्, “भुकम्पपछि केही दिन छिमेकीको सहारामा बसें । केही सयमपछी संघसंस्थाले खाद्यान्न सामग्री र त्रिपाल वितरण गरेकोले अब बाँचिन्छ भन्ने लाग्यो ।” केही खाद्यान्न र कपडा पाए पश्चात छिमेकीले पुरिएको अन्न निकालिदिए । भत्केको घरको जस्तापाताले टहरो बनाइदिए । उनले त्यो टहरोमा २ वर्ष कटाईन् ।



घरको नापचाँच गर्न प्राविधिकहरु गाउँ आए । उनको घरपनि नापियो । लाभग्राही सूचीमा उनको नाम समावेश भयो । घर बनाउन सम्भौता गरिन् । पहिलो किस्ता स्वरूप पचास हजार लिईन । त्यही रकमले पुरानो घरलाई मर्मत गरिन् । घर बनाउनका लागि सरकारले मापदण्ड तोके पनी एकल कारण घर बनाउन कठिन थियो । उनी भन्छन् ‘धेरैले घर बनाउन शुरु गरे तर आफ्नो भने भुकम्प गएको ३ वर्ष वित्ता पनि कुनै ठेगान भएन । एक्लो मान्छे किन चाहियो र घर भनेर बसिरहेको थिएँ । नयाँ घर निर्माणका लागि सामग्री ल्याउने रकम पनि थिएन ।’

स्रोत अभाव र एक्लो जीवनलाई किन घर चाहियो ? भन्ने मीनाकुमारीलाई आत्मनिर्भर केन्द्र र केयर नेपालको सहकार्यमा सञ्चालित सबल समुदाय र सुरक्षित आवास कार्यक्रम अन्तर्गत सहयोग पाउने भएपछी घर बनाउन हौसिईन् । घर बनाउनको लागि अर्थिक स्थिति कमजोर भएका एकल, अपाइगता भएका, ७० वर्ष उमेर काटेका र १५ वर्ष मुनिका बालबालिकालाई घर बनाउन राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको विपन्नताको सूची र स्थानीय तहको सिफारीशको आधारमा डिपीसीसम्मको लागि अधिकतम ५० हजार बराबरको सामग्री र ज्याला सहयोग गरेको थियो ।

मीनाकुमारी भन्छन् ‘वडा कार्यालयबाट मेरो नाम सिफारीश भएछ । आत्मनिर्भर केन्द्रका कर्मचारी आएर घरधुरी सर्वेक्षण फारम भर्नुभयो । एक कोठाको घर बनाउन सम्भौता गरें । संस्थाबाट आवश्यक पर्ने सिमेन्ट, रड, तार र डिपीसी सम्मको लागि कामदारको ज्याला पाएँ । र, डिपीसी गरियो । मैले नचाहेर घर नबनाएको हैन । नसकेर हो । संस्थाले म जस्ता कमजोरहरुको घर बनाएर ठुलो सहयोग गरेको छ ।’

मीना कुमारीले डिपीसीसम्मकोमात्र हैन । राज्यबाट पाउने ३ लाखले पुरै घर बने भएकोले सुरक्षित घर निर्माणको काम सम्पन्न गरिन् । मीना भन्छन् “दुक्क र सुरक्षित साथ आफ्नो घरमा बस्न पाईयो । यदी यसरी सहयोग नपाएको भए म घर बनाउने थिइन । अब मलाई हुरीबतास र पानीको डर छैन । टहरोबाट म सुरक्षित घरमा खुशी भएर बस्न पाएको छु ।

मासिक प्रगतीका भलकहरु :



छुटेका हलियासँग अन्तरक्रिया कार्यक्रमका सहभागीहरु



कर्णाली प्रदेशमा आयोजना भएको भूमि सवाल र समाधान



सुदूरपश्चिम प्रदेशको नवनिर्वाचित प्रदेश भूमि अधिकार मञ्च ।

यस महिनाका प्रकाशनहरु :

भूमि सम्बन्धी नीति (समिक्षा एंव प्रस्ताव):

<http://www.csrcnepal.org/uploads/publication/kilOPwRZZvkJ1lYndeHxP348EL51yliH.pdf>

मुक्तिको पर्खाइमा हरवाचरवाः (अड्डग्रेजीमा)

http://www.csrcnepal.org/uploads/publication/_FgwRDwjgqA3C4MyvQHGFifN5rgeqm3I.pdf